

Vergaderjaar 2020–2021

35 526

Tijdelijke bepalingen in verband met maatregelen ter bestrijding van de epidemie van Covid-19 voor de langere termijn (Tijdelijke wet maatregelen Covid-19)

CD

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 3 september 2021

De leden van de vaste commissies voor Justitie en Veiligheid¹, voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport², en voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning³ hebben in hun vergadering van 1 juni 2021 gesproken over de uitvoering van de toezegging inzake het actief informeren over covid-19 en het bestrijden van desinformatie⁴. Naar aanleiding hiervan hebben de leden van de fracties van het **CDA** en de **ChristenUnie** gezamenlijk een aantal vragen. De fractieleden van de **PvdD** sluiten zich graag bij deze vragen aan.

Naar aanleiding hiervan hebben de leden de Minister op 10 juni 2021 een brief gestuurd.

De Minister heeft op 17 augustus 2021 gereageerd.

¹ Samenstelling:

Backer (D66), De Boer (GL) (*voorzitter*), Van Dijk (SGP), Van Hattem (PVV), Rombouts (CDA), vac. (CU), Baay-Timmerman (50PLUS), Adriaansens (VVD), arbouw (VVD), Bezaan (PVV), De Blécourt-Wouterse (VVD), Dittrich (D66), Doornhof (CDA), Janssen (SP), Karimi (GL), Meijer (VVD), Nicolai (PvdD), Otten (Fractie-Otten) (*ondervoorzitter*), Recourt (PvdA), Rietkerk (CDA), Veldhoen (GL), Van Wely (Fractie-Nanninga), Nanninga (Fractie-Nanninga), Raven (OSF), Karakus (PvdA), Talsma (CU), Hiddema (FVD).

² Samenstelling:

Ganzevoort (GL), Gerkens (SP), Van Dijk (SGP), Van Hattem (PVV), Oomen-Ruijten (CDA), Rombouts (CDA), Bredenoord (D66), Koole (PvdA), De Bruijn-Wezeman (VVD), Baay-Timmerman (50PLUS), A.J.M. van Kesteren (PVV), Adriaansens (VVD) (*voorzitter*), Van der Burg (VVD), Dessing (FVD), Van Gorp (GL), Prast (PvdD), Van Pareren (Fractie-Nanninga) (*ondervoorzitter*), Prins (CDA), Vendrik (GL), Verkerk (CU), De Vries (Fractie-Otten), Van der Voort (D66), Keunen (VVD), Hermans (Fractie-Nanninga), Raven (OSF), Karakus (PvdA).

³ Samenstelling:

Kox (SP), Ganzevoort (GL), De Boer (GL), Van Hattem (PVV), Pijlman (D66), Rombouts (CDA), Schalk (SGP), Koole (PvdA), Klip-Martin (VVD), Baay-Timmerman (50PLUS), Bezaan (VVD), Van der Burg (VVD), Crone (PvdA), Dittrich (D66) (*voorzitter*), Doornhof (CDA), Frentrop (FVD), Meijer (VVD), Nicolai (PvdD) (*ondervoorzitter*), Rietkerk (CDA), Rosenmöller (GL), De Vries (Fractie-Otten), Keunen (VVD), Van der Linden (Fractie-Nanninga), Van Pareren (Fractie-Nanninga), Raven (OSF), Talsma (CU).

⁴ Toezegging T03019.

De commissies brengen bijgaand verslag uit van het gevoerde schriftelijk overleg.

De griffier voor dit verslag,
Van Dooren

BRIEF VAN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR JUSTITIE EN VEILIGHEID, DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT EN DE VOORZITTER VAN DE VASTE COMMISSIE VOOR BINNENLANDSE ZAKEN EN DE HOGE COLLEGES VAN STAAT / ALGEMENE ZAKEN EN HUIS VAN DE KONING

Aan de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Den Haag, 10 juni 2021

De leden van de vaste commissies voor Justitie en Veiligheid, voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning hebben in hun vergadering van 1 juni 2021 gesproken over de uitvoering van de toezegging inzake het actief informeren over covid-19 en het bestrijden van desinformatie⁵. Naar aanleiding hiervan hebben de leden van de fracties van het **CDA** en de **ChristenUnie** gezamenlijk een aantal vragen. De fractieleden van de **PvdD** sluiten zich graag bij deze vragen aan.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de Kamer – naar aanleiding van vragen van de leden Prins (CDA) en Verkerk (ChristenUnie) – toegezegd dat de overheid actief zal blijven communiceren over het coronabeleid en zich zal inzetten voor actieve bestrijding van desinformatie, en daarbij ook de zich steeds verder ontwikkelende wetenschappelijke kennis zal betrekken.

Het BNC-fiche⁶ van het kabinet over de gezamenlijke mededeling van de Europese Commissie en de hoge vertegenwoordiger van de Unie voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid, getiteld «Desinformatie in verband met COVID-19 aanpakken: feiten onderscheiden van fictie»⁷, geeft een helder inzicht in het beleid van Europa en de visie van het kabinet daarop. Uit dit fiche blijkt dat de strategie van het kabinet drie actielijnen kent: preventie, de informatiepositie verstevigen en (zo nodig) reactie. Het kabinet stelt terecht dat deze actielijnen ingekaderd zijn binnen rechtsstatelijke waarden zoals de vrijheid van meningsuiting.

De verschillende brieven van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hebben de leden van de fracties van het CDA en de ChristenUnie overtuigd dat het kabinet veel activiteiten verricht met betrekking tot de eerste twee actielijnen: preventie en verstevigen van de informatiepositie van burgers. Zij hebben echter nog onvoldoende informatie ontvangen met betrekking tot de derde actielijn: reactieve actie wanneer sprake is van desinformatie.

Kunt u aangeven op welke manier aan de toezegging op dit punt voldaan is? Kunt u ook aangeven of de reactieve acties voldeden aan de vereisten van noodzakelijkheid, proportionaliteit en tijdelijkheid?

⁵ Toezegging T03019.

⁶ *Kamerstukken II 2019/20*, 22 112, nr. 2896.

⁷ JOIN(2020) 8.

De leden van de genoemde commissies zien uw reactie – bij voorkeur binnen **vier weken** na dagtekening van deze brief – met belangstelling tegemoet.

De voorzitter van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid,
M.M. de Boer

De voorzitter van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
M.A.M. Adriaansens

De voorzitter van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning,
B.O. Dittrich

BRIEF VAN DE MINISTER VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 17 augustus 2021

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat / Algemene Zaken en Huis van de Koning heeft 10 juni jl. (kenmerk 169321.u) vragen gesteld over de reactieve actie van het kabinet wanneer sprake is van desinformatie rondom COVID-19. In deze brief beantwoord ik deze vragen.

Desinformatie is een belangrijk maatschappelijk thema. De impact van al dan niet bewust verspreide foutieve informatie is groot. Tegelijkertijd dient de overheid haar rol in het bestrijden ervan altijd nauwkeurig te bezien. Daarbij is het ook van belang te onderkennen dat er een groep mensen is die niet open staat voor informatie van de rijksoverheid en dus een andere afzender nodig heeft of niet te overtuigen is.

De vrijheid van meningsuiting staat te allen tijde voorop. De aanpak van desinformatie is er daarom vooral op gericht om mensen zo goed mogelijk te informeren, zodat zij zich bewust worden van het bestaan van desinformatie, deze kunnen herkennen en ook zelf hun mening over een onderwerp kunnen vormen.

Sinds het begin van de coronapandemie zijn er diverse feitelijk onjuiste en misleidende berichten verspreid en pogingen gedaan om het debat in Nederland te beïnvloeden. Onjuiste informatie over het virus, gevaarlijke tips die de ronde doen over het voorkomen of genezen van een besmetting en ongefundeerde theorieën brengen zowel de volksgezondheid in gevaar, als ook het vertrouwen in onze democratische samenleving en instituties. Het is belangrijk dat mensen zichzelf en elkaar goed kunnen informeren. Tijdige en betrouwbare informatievoorziening is daarom noodzakelijk.

De strategie van het kabinet tegen desinformatie kent drie actielijnen: preventie, de informatiepositie verstevigen en (zo nodig) reactie⁸. Preventieve acties hebben het doel om te voorkomen dat desinformatie impact heeft en zich verspreidt. Versteving van de informatiepositie en informatiedeling geeft tijdig zicht op en duiding van de (potentiële) dreigingen. Zoals bijvoorbeeld de campagne «coronaconflict» waarbij jongeren meegenomen werden in de afwegingen rond testen en quarantaine met begrip voor de onzekerheden en onduidelijkheden. Tot slot behoren reactieve acties tot het handelingsperspectief wanneer er desinformatie is.

U heeft gevraagd nader in te gaan op de derde actielijn en hoe de acties daarbinnen zich verhouden tot de vereisten van noodzakelijkheid, proportionaliteit en tijdelijkheid. De reactieve acties wanneer er sprake is van desinformatie omvatten meer dan het enkel reageren op berichten. Ik onderscheid met betrekking tot COVID-19 vier elementen die elkaar onderling versterken: monitoren, informeren, reageren, bewustzijn creëren. Omdat deze sterk samenhangen beschrijf ik hieronder kort alle lijnen.

⁸ Kamerstukken II, 2019/2020, 30 821, nr.91.

I Monitoren

VWS heeft in het voorjaar tijdelijk aan een gespecialiseerd bureau de opdracht gegeven om het sentiment in de (sociale) media op het gebied van COVID-19, testen, digitaal corona certificaat en vaccinatie te monitoren. We monitoren op onderwerpen en niet op individuen. We ontvangen alleen geaggregeerde, niet herleidbare, gegevens. We houden ons hiermee aan de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Op deze manier halen wij onderwerpen op waarover mensen vals of verkeerd worden voorgelicht, zodat wij kunnen overwegen om er een reactie op te geven en/of er een andere actie op te zetten. Ditzelfde gebeurt op het onderwerp Testen. Daar speelt bijvoorbeeld desinformatie over betrouwbaarheid en geldigheid van testen en testuitslagen.

Zo helpt het monitoren ons te zien op welke onderwerpen nog aanvullende informatie nodig is om mensen te informeren en daarmee desinformatie te kunnen ontkrachten, en toont het mogelijke berichten waar direct op gereageerd zou moeten worden.

II Informeren

De overheid heeft zelf ook een rol in het publieke debat en in het uitdragen van haar beleid. Het is daarom in de vaccinatiecampagne van groot belang om mensen transparant en toegankelijk van informatie te voorzien. Zo wordt feitelijke informatie voor iedereen toegankelijk en kunnen we de informatiepositie verstevigen. Hiermee wordt men minder vatbaar voor onjuiste informatie of desinformatie. Daarom stellen we alle feitelijke informatie beschikbaar op zoveel mogelijk kanalen, o.a.:
Coronavirus COVID-19 | Rijksoverheid.nl en Vaccineren tegen corona: laat u informeren | Vaccinatie tegen het coronavirus | Rijksoverheid.nl
We werken deze pagina's bij op basis van signalen uit de samenleving en de onderwerpen die opduiken in desinformatie. Soms kan dit het ontkrachten van desinformatie zijn, of ervoor zorgen dat de juiste informatie tegenover bestaande desinformatie wordt gesteld.

- We organiseren Instagram-live sessies om correcte informatie te delen en op vragen in te gaan.
- VWS staat dagelijks de pers te woord, ook over vaccinatie tegen corona, testen en vele andere onderwerpen.
- Voor wat betreft het onderwerp vaccineren, publiceert het Ministerie van VWS blogs op Weblogs over coronavaccinatie | Vaccinatie tegen het coronavirus | Rijksoverheid.nl. We ontkrachten de desinformatie door experts aan het woord te laten over diverse onderwerpen, zoals zwangerschap, bijwerkingen en veiligheid. We gaan verdiepend in op de onderwerpen die spelen. We richten ons op deze pagina's ook op twijfelaars.
- Ook betrekken we de informatie van het RIVM actief in onze communicatie. Deze onafhankelijke en wetenschappelijk onderbouwde informatie maakt in belangrijke mate deel uit van onze communicatie rond COVID-onderwerpen.

Een voorbeeld is ook de speciale informatie voor jongeren en hun ouders die we beschikbaar stellen nu jongeren ook gevaccineerd kunnen worden. Hierbij worden verschillende mediakanalen (waaronder sociale media) en diverse materialen (zoals korte video's en infographics) gebruikt. Er zijn onder meer korte (animatie) video's gemaakt waarin vragen van jongeren worden beantwoord over COVID-19-vaccinatie. Ook beantwoorden we vragen van jongeren direct via kanalen als VICE en FunX. Tevens is in samenwerking met het Nederlands Instituut voor de Biologie (NIBI) een themales over vaccineren tegen het coronavirus in ontwikkeling.

Kortom, belangrijke onderdelen van de aanpak desinformatie zijn: weten wat er speelt (monitoring) en feitelijke informatie zo breed mogelijk beschikbaar stellen. Dat is de basis, maar soms is er meer nodig: in reactie op onjuiste informatie benoemen dat de informatie feitelijk niet klopt, of een verwijzing erbij plaatsen naar de informatie van de rijksoverheid, of direct een inhoudelijke reactie geven.

III Reageren

De kern van dit derde element is de reactie die de overheid individueel of richting een bredere groep geeft. Zo reageert het Ministerie van VWS dagelijks op individuele vragen en/of opmerkingen vanuit het publiek (bijvoorbeeld via webcare, burgervragen en callcenter). We zien daarbij ook veel vragen die voortkomen uit des- en misinformatie. In sommige gevallen komt het actief ontkrachten van desinformatie ook aan de orde, altijd direct vergezeld van de juiste informatie.

- VWS heeft het webcare-team (tijdelijk) uitgebreid om meer vragen te kunnen beantwoorden. We helpen de burgers op weg naar de juiste informatie (bronnen) zoals coronavaccinatie.nl, maar ook informatie van partners zoals RIVM, GGD, CBG en Lareb.
- VWS werkt samen met de «Denktank desinformatie». De Denktank omvat een groep van experts die reageren met name op berichten over vaccineren; ze houden elkaar op de hoogte en sturen berichten door en doen dit naar eigen inzicht, op eigen initiatief en via eigen kanalen. VWS fungeert als contactpunt om signalen door te zetten en eventueel andere betrokken partijen te informeren.
- Ook geef ik zelf uitleg in de maatschappelijke en politieke debatten als er sprake is van desinformatie zoals bijvoorbeeld rondom de effectiviteit van pcr-testen en het gevaar van COVID-19.

IV Bewustzijn creëren

Naast monitoren, informeren en reageren komt het aan op het verhogen van het bewustzijn onder burgers van het feit dat er sprake kán zijn van des- en misinformatie. Rond het onderwerp coronavaccinatie hebben we een minicampagne gelanceerd, met:

- **Een aangescherpte «Laat je informeren»-pagina** op coronavaccinatie.nl. Met meer over desinformatie: wat is het, hoe werkt het, waarom geloven we in nepnieuws, hoe herken je desinformatie en hoe check je een bericht. Deze pagina gaat in op onderwerpen waar vragen over zijn en laat experts aan het woord. Daarnaast we maken de lezer mediawijs met tips voor het pre-bunken en de-bunken van desinformatie, waarvoor we de verschillende bronnen gebruiken: Vaccineren tegen corona: laat u informeren | Vaccinatie tegen het coronavirus | Rijksoverheid.nl
- **Een animatie** die bewust maakt van de hoeveelheid aan informatie over vaccineren en het belang van je goed laten informeren om de eigen mening te vormen: Welke informatie over coronavaccinatie kun je vertrouwen? | Coronavaccinatie – YouTube
- **Een blogartikel op coronavaccinatie.nl over desinformatie**; wat het is en hoe je het kunt pre-bunken. In dit artikel komt ook de desinformatiegame aan bod. Via de game leer je hoe desinformatie «werkt» en kun je het in het echt ook sneller herkennen: Interview: Echt of onzin? 6 tips om desinformatie te herkennen | Publicatie | Rijksoverheid.nl
- **Het promoten van het spelen van de desinformatiegame op onze social media kanalen en de website**: slechtnieuws.nl. Door het spelen van de game leer je hoe desinformatie «werkt» en herken je het in het echt ook sneller.

Kortom, op verschillende manieren werken we aan het tegengaan van desinformatie, ook reactief. Daarbij merk ik graag op dat de vragen die op ons pad komen die voortkomen uit verspreide desinformatie worden beantwoord met feitelijke informatie. Het is altijd in combinatie met het beschikbaar stellen van de feitelijke informatie. De hierboven genoemde voorbeelden zijn vooral toegespitst op het vaccineren, maar ook inspanningen rondom de thema's testen en quarantaine zijn ingezet.

We houden ons hierbij aan de wettelijke kaders zoals die van de AVG. Zoals ik heb laten zien in bovenstaande voorbeelden worden er geen bijzondere vergaande maatregelen getroffen die meer uitleg vragen ten aanzien van de noodzakelijkheid, proportionaliteit en tijdelijkheid. Het blijft daarbij altijd aan de burger zelf om te informatie op waarde te schatten, ook die van de overheid.

Hopende u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
H.M. de Jonge